

ROZDZIAŁ 5

Zagospodarowanie przestrzeni małych miast beskidzkich i ich otoczenia

Tomasz Chaberko, Paweł Kretowicz*

5.1. Wprowadzenie

Z uwagi na względnie niekorzystne warunki przyrodnicze, peryferyjne położenie oraz deficyt wolnej przestrzeni do zagospodarowania zdecydowaną większość ośrodków miejskich w beskidzkiej części polskich Karpat cechują ograniczone możliwości rozwoju przestrzennego. Można jednak wskazać wiele przykładów miejscowości, w których obserwowano znaczny wzrost intensywności zagospodarowania, co miało związek przede wszystkim z dynamicznie rozwijającą się gospodarką uzdrowską od połowy XIX w. Dalszy rozwój tych ośrodków uwarunkowany był przez różnicowanie funkcji – obok turystycznej wzrastała ich rola jako lokalnych ośrodków usługowych, administracyjnych i gospodarczych. Przemiany te szczególnie zaznaczają się w nowych realiach okresu transformacji gospodarczej, który cechują m. in.: swobodny obrót ziemią, wzrost popytu na nieruchomości, wzmożone inwestycje oraz napływ środków pomocowych z funduszy unijnych.

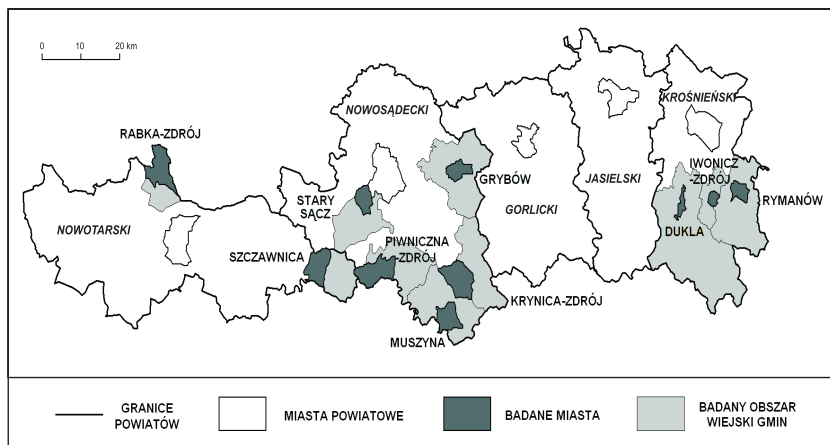
* Tomasz Chaberko, mgr, Paweł Kretowicz, mgr, Instytut Geografii i Gospodarki Przestrzennej, Uniwersytet Jagielloński.

Szczególnie interesującym zadaniem jest próba odnalezienia oddziaływań małych ośrodków miejskich na ich otoczenie, w tym strefy podmiejskie. W przypadku dużych i średnich miast rozwój zabudowy mieszkaniowej, a niekiedy także lokalizacja nowych inwestycji przemysłowych poza ich granicami administracyjnymi jest problemem dobrze rozpoznanym, natomiast w małych miastach zagadnienie to jest trudne do uchwycenia. Jak sygnalizuje Z. Zdrojewski (1993), aktywizacja małych miast może przyczyniać się m. in. także do rozwoju ich otoczenia, zwłaszcza w obszarach górskich, gdzie wiele miejscowości posiada funkcje ponadlokalne. Stymulowany przemianami społeczno-gospodarczymi i administracyjnymi wielofunkcyjny rozwój małych miast w znacznym stopniu zależy również od władz samorządowych, które są odpowiedzialne za lokalizację inwestycji przemysłowych i mieszkaniowych (Górz, Rajman 1996).

Celem opracowania jest zbadanie istniejącego stanu zagospodarowania wybranych miast beskidzkich i diagnoza rozwoju niektórych obszarów funkcjonalnych w ich sąsiedztwie. Dokonano próby określenia kierunków przemian zagospodarowania przestrzennego w badanych miastach i ich otoczeniu w latach 2000–2008. Starano się ponadto uchwycić specyfikę miast górskich, w tym uzdrowisk, gdzie funkcja turystyczna w szczególnie sposób kształtuje przestrzeń miasta.

5.2. Zakres przestrzenny i źródła danych

Zakres przestrzenny opracowania obejmuje dziesięć gmin miejsko-wiejskich z siedzibą w mieście o liczbie ludności poniżej 20 tys. mieszkańców, zlokalizowanych w trzech powiatach polskich Karpat: krośnieńskim, nowosądeckim i nowotarskim (rys. 5.1).

Rys. 5.1. Obszar badań

Źródło: opracowanie własne na podstawie map topograficzno-administracyjnych

Pod względem fizycznogeograficznym wybrane miasta znajdują się w Beskidzie Niskim (Dukla, Iwonicz Zdrój), Beskidzie Sądeckim (Krynica-Zdrój, Muszyna, Piwniczna-Zdrój), lub na pograniczu jednostek: Grybów (Beskid Niski/Pogórze Ciężkowickie), Rabka-Zdrój (Gorce/Beskid Wyspowy), Rymanów (Beskid Niski/Doły Jasielsko-Sanockie), Stary Sącz (Beskid Sądecki/Kotlina Sądecka), Szczawnica (Beskid Sądecki/Pieniny) (Balon, German, Kozak, Malara, Widacki, Ziaja 1995). Najkorzystniejszym położeniem, z punktu widzenia dostępności komunikacyjnej i możliwości rozwoju zabudowy, cechują się miasta usytuowane w szerokich dolinach większych rzek i na obrzeżach Beskidów (np. Stary Sącz, Grybów). Z drugiej strony, miasta śródgórskie (np. Krynica-Zdrój, Piwniczna-Zdrój) zyskują dzięki walorom krajobrazowym. Z perspektywy historycznej analizowane miasta posiadały różne fazy rozwoju, które doprowadziły do uformowania się ich współczesnych funkcji (tab. 5.1).

Tabela 5.1. Analizowane miasta beskidzkie według genezy

Geneza miasta	Miasto	Prawa miejskie	Funkcja uzdrowiskowa	Liczba ludności w 2008 (w tys.)
Stare miasta handlowe z nową funkcją przemysłową	Grybów	1340 r.	brak	6,0
Stare miasta przy szlakach handlowych	Stary Sącz	przed 1273 r.	brak	9,0
	Dukla	1380 r.	brak	2,1
Miasto ukształtowane głównie na bazie funkcji uzdrowiskowej	Krynica-Zdrój	1899 r.	od 1793 r.	11,1
	Rabka-Zdrój	1953 r.	od 1864 r.	13,0
	Szczawnica	1958 r.	od lat 40. XIX w.	6,2
	Iwonicz-Zdrój	1973 r.	od XVI w., 1837 r. odnowa	1,8
Stare miasta z nową funkcją uzdrowiskową	Piwniczna-Zdrój	1348 r.	od 1931 r.	5,8
	Muszyzna	przed 1364 r.	od lat 20. XX w.	5,0
Stare miasta z funkcją uzdrowiskową zlokalizowaną w obszarze wiejskim gminy	Rymanów	1372 r. (ponownie 1934 r.)	w Rymanowie-Zdroju od 1873 r.	3,6

Źródło: opracowanie własne na podstawie Kruczek, Weseli (1987); Kwiatek (1998); www.stat.gov.pl

Głównym źródłem danych wykorzystanych do analizy była Ewidencja Gruntów i Budynków – jednolita dla całego kraju, systematycznie aktualizowana baza danych o gruntach, budynkach i lokalach. W wydziałach geodezji odpowiednich starostw powiatowych pozyska-

no zestawienia szczegółowe dotyczące różnych typów użytkowania terenu w poszczególnych obrębach geodezyjnych badanych gmin. Należy zauważyć, że obręb geodezyjny nie zawsze pokrywa się z granicami wsi, dlatego w niektórych przypadkach dokonano łączenia obrębów. Wykorzystanie danych z Państwowego Zasobu Geodezyjnego wymagało również modyfikacji definicji poszczególnych form użytkowania ziemi, zawartych w rozporządzeniu Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z 29 marca 2001 w sprawie ewidencji gruntów i budynków. Dla potrzeb niniejszego opracowania użytki techniczne zdefiniowano jako wszystkie grunty zabudowane i zurbanizowane z wyłączeniem terenów kolejowych (włączenie rozległych, w wielu przypadkach zdegradowanych terenów kolejowych zmniejszałoby strukturę użytków technicznych). Tereny mieszkaniowe rozumiane były jako obszar zabudowy mieszkaniowej jednorodzinnej i wielorodzinnej oraz zabudowy zagrodowej, a tereny usługowe to tereny zajęte pod obiekty usługowe wraz z terenami rekreacyjno-wypoczynkowymi. Natomiast tereny przemysłowe ujęto zgodnie z wyżej wymienionym rozporządzeniem.

5.3. Główne czynniki rozwoju małych miast beskidzkich

Pierwotnym czynnikiem rozwoju miast było przede wszystkim położenie przy głównych szlakach przecinających Karpaty z północy na południe. Główną funkcją małych miast aż do XIX w. był handel. Nieliczne z nich posiadały ważniejsze funkcje administracyjne – jedynie Grybów w latach 1867–1932 był siedzibą powiatu. Impuls rozwojowy, jakim była industrializacja, zasadniczo nie zmienił struktury funkcjonalnej analizowanych miast. Tylko w niektórych powstawały niewielkie zakłady, z reguły o charakterze na poły rzemieślniczym (browary, garbarnie, cegielnie, tartaki): w Dukli, Grybowie, Starym Sączu (*Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicji*, 1912). Najatrakcyjniej położone ośrodki, posiadające bogate zasoby wód

mineralnych, szczególnie od drugiej połowy XIX w. zaczęły dynamicznie się rozwijać na bazie rosnącego zainteresowania turystyką uzdrowiskową. Rozkwitowi uzdrowisk sprzyjała budowa linii kolejowych, które znacznie poprawiły dostępność uzdrowisk położonych zwłaszcza w dolinie Popradu. Jedno z omawianych miast – Muszyna – stała się też węzłem kolejowym.

Po II wojnie światowej nastąpił nowy etap rozwoju uzdrowisk jako ośrodków wypoczynku pracowników wielkich zakładów przemysłowych. Zmianie uległa ich morfologia, w szczególności ze względu na pojawienie się wielkoskalowych inwestycji państwowych (domy wczasowe, sanatoria). Na obrzeża centrów większych spośród omawianych ośrodków wkroczyło też budownictwo mieszkaniowe wielorodzinne.

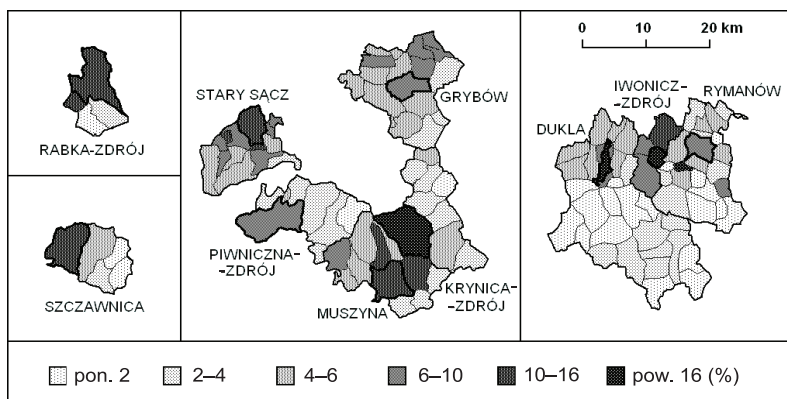
Na początku lat 90. przestrzeń małych miast, a zwłaszcza ich centrów, znacząco zmienił „żywiłowy rozwój handlu” (Górka 1995). Nowe realia gospodarcze, sprzyjające przedsiębiorczości i „prywatnej inicjatywie” przyniosły pojawienie się wielu nowych punktów handlowych i usługowych. Przekształcenia gospodarki kraju wpłynęły też na zmianę proporcji między funkcją uzdrowiskową a turystyczną w miastach zdrojowych. Przeżywające trudności natury finansowo-organizacyjnej lecznictwo uzdrowiskowe „oddaje pole” turystyce, stale wzbogacającej się o nowe, aktywne formy spędzania wolnego czasu (Ptaszycka-Jackowska, Matlak, Faracik 1999). Obserwuje się również ekspansję turystyki poza granice miast, zwłaszcza na otaczające obszary wiejskie (agroturystyka i turystyka wiejska), a także intensyfikację zabudowy przez wkraczanie tzw. drugich domów (Faracik, Kurek, Mika, Pawlusiński 2009). Praktycznie we wszystkich gminach z siedzibami w omawianych miastach w ostatnim dwudziestoleciu powstał lub uległ rozbudowie przynajmniej jeden obiekt sportów zimowych. Dotyczy to zarówno obiektów na terenie miast (Krynica-Zdrój, Szczawnica, Rabka-Zdrój), jak i poza ich granicami (gminy Dukla, Rymanów, Piwniczna-Zdrój).

Wiele nowych inwestycji w zakresie infrastruktury technicznej, społecznej i turystycznej wspieranych jest przez znaczny dopływ kapi-

tału pochodzącego z funduszy pomocowych Unii Europejskiej. Z jednej strony przyczyniają się one do poprawy opłacalności gospodarki rolnej w obszarach górskich, a także stanowią motywację dla władz samorządowych do lokalizowania nowych inwestycji. Wyżej omówione zjawiska są główną przyczyną rozwoju zagospodarowania zarówno małych miast, jak i otaczających je obszarów wiejskich, czemu towarzyszą coraz silniej zaznaczające się procesy kontrurbanizacji (Soja 2010).

5.4. Współczesne przestrzenie funkcjonalne małych miast beskidzkich i ich otoczenia

W celu zbadania wpływu wyżej scharakteryzowanych czynników na kształtowanie się przestrzeni miejskiej i podmiejskiej w Beskidach skoncentrowano się na współczesnym użytkowaniu terenu. W niniejszym opracowaniu zbadano również obszary wiejskie położone w obrębie gmin miejsko-wiejskich z siedzibą w omawianych miastach (w sumie 117 wsi).

Rys. 5.2. Udział obszarów zabudowanych w powierzchni niezalesionej badanych miejscowości w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ewidencji Gruntów i Budynków

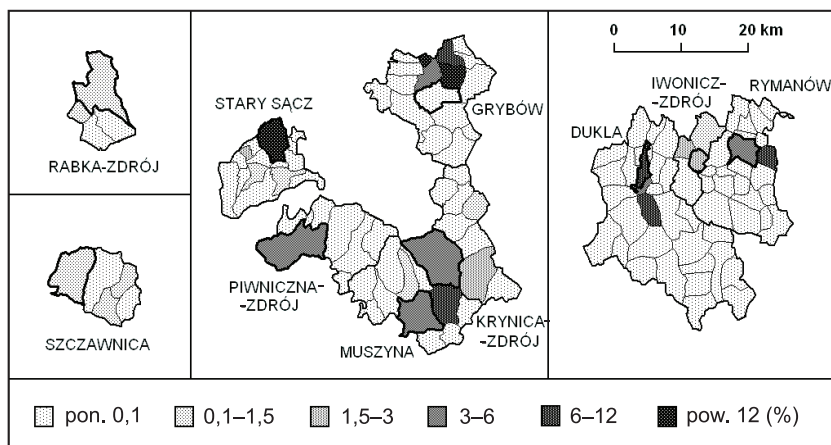
Na rys. 5.2 zaprezentowano udział obszarów zabudowanych w powierzchni niezalesionej badanych miejscowości. Obszary zabudowane oznaczają tu tereny zajęte pod budynki o różnych funkcjach. Ogólnie biorąc, najwyższym odsetkiem terenów zabudowanych odznaczają się miasta (8–22%).

Niemniej jednak, w sąsiedztwie niektórych z nich można wskazać miejscowości wiejskie o równie wysokim, a nawet wyższym udziale terenów zabudowanych. Należą do nich m. in.: Złockie, Powroźnik oraz Iwonicz (10–12,5%). Przyjąć można, że jednym z najważniejszych czynników sprzyjających przeobrażeniu tych miejscowości był wielofunkcyjny rozwój miast położonych w ich sąsiedztwie. Innym przypadkiem jest Rymanów-Zdrój, gdzie wartość badanego wskaźnika jest najwyższa (ponad 50%). Miejscowość ta położona jest w obszarze, który nigdy nie posiadał rozwiniętej zabudowy mieszkaniowej, a przeznaczony został i zagospodarowany wyłącznie dla funkcji uzdrowiskowych. Obecna tam infrastruktura uzdrowiskowo-sanatoryjna pochodzi głównie z lat powojennych, kiedy wzniesiono szereg sanatoriów i szpitali dziecięcych. Podobną genezę, uzdrowiska powstałego „na surowym korzeniu”, ma Żegiestów-Zdrój cechujący się również względnie wysoką (niemal 10%) wartością badanego wskaźnika. Najniższym udziałem gruntów zabudowanych odznaczały się miejscowości położone w peryferyjnych częściach gmin, z wyjątkiem doliny Popradu, gdzie zagospodarowanie turystyczno-uzdrowiskowe wkroczyło nie tylko do miejscowości sąsiadujących z miastami, ale na cały obszar.

W celu określenia roli przemysłu w przestrzeni omawianych gmin zanalizowano udział terenów przemysłowych w ogólnej powierzchni użytków technicznych. Zagadnienie to przedstawia rys. 5.3. Zauważa się wyraźną dominację obszarów produkcyjnych w miastach i miejscowościach do nich przyległych.

Najwyższe odsetki występują w miastach tradycyjnie związanych z produkcją i rzemiosłem (Stary Sącz, Dukla) oraz w obszarach wiejskich, gdzie zlokalizowano inwestycje o znaczeniu lokalnym i nowe, małe zakłady przemysłowe (Biała Niżna – Spółdzielnia Inwa-

lidów zatrudniająca 200 osób, składowisko odpadów, Powroźnik – oczyszczalnia ścieków dla potrzeb Krynicy-Zdroju, Sieniawa – zbiornik wodny z zaporą i małą elektrownią wodną). Wartości badanego wskaźnika przekraczają w tych miejscowościach 6%. Nietypowym przypadkiem są Stróże (8,5%), które cechował wielofunkcyjny rozwój związany pierwotnie z lokalizacją węzłowej stacji kolejowej, następnie z wysoką przedsiębiorczością lokalną. Obszary związane z funkcją uzdrowską nie odznaczają się wysokim udziałem terenów przemysłowych, do których zaliczyć jedynie można ujęcia wód mineralnych oraz niewielkie kamieniołomy.

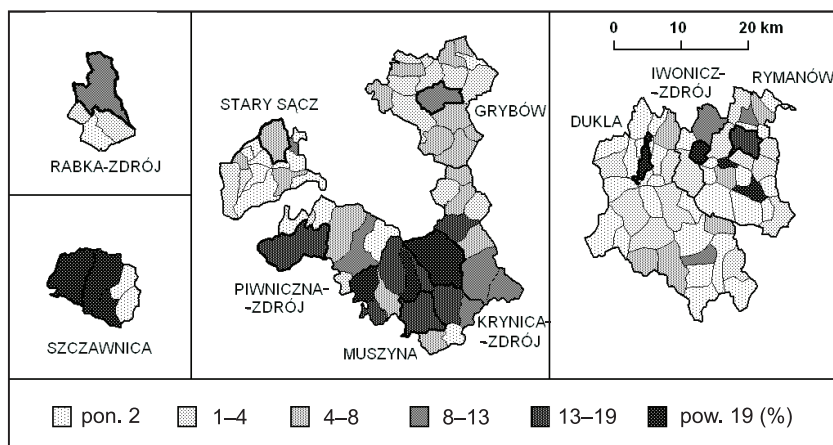

Rys. 5.3. Udział terenów przemysłowych w całkowitej powierzchni użytków technicznych badanych miejscowości w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ewidencji Gruntów i Budynków

Udział terenów usługowych (ujętych łącznie ze sportowo-rekreacyjnymi) w ogóle użytków technicznych (rys. 5.3) odzwierciedla lokalną, usługową funkcję miast oraz przede wszystkim funkcje turystyczne. Pod tym względem zdecydowanie wyróżniają się miejscowości położone w Popradzkim Parku Krajobrazowym. Wartość wskaźnika

(36%) odzwierciedla rolę Krynicy-Zdroju jako usługowo-turystycznego centrum regionu. Popularność Krynicy, największego uzdrowiska w polskich Karpatach, prawdopodobnie przyczyniła się do pojawienia się usług turystycznych we wszystkich miejscowościach otaczających miasto (szczególnie peryferyjnie położonych Mochnaczce Niżnej i Tyliczu).

Rys. 5.4. Udział terenów usługowych w całkowitej powierzchni użytków technicznych badanych miejscowości w 2008 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ewidencji Gruntów i Budynków

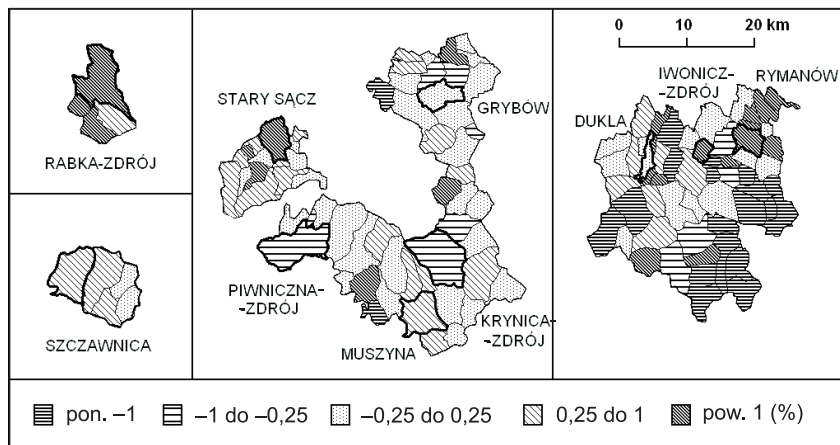
Lokalizacja części usług poza Krynica to także wynik konieczności prowadzenia polityki racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska, czemu służy np. minimalizacja zanieczyszczeń czy powiększanie powierzchni leśnej (Kruczała 1986). Podobna sytuacja występuje w gminie Szczawnica, gdzie również możemy mówić o ukształtowaniu się regionu turystycznego, choć w mniejszej skali (gminy Szczawnica i nieuwzględnione w analizie Krościenko). Znacznie niższy udział terenów usługowych obserwuje się w gminach Beskidu Niskiego, gdzie

wysoki udział powierzchni usługowej w miastach kontrastuje z niskim wskaźnikiem dla wsi (z wyjątkiem Rymanowa-Zdroju). Szczególnie niski jest on w południowej części gmin przygranicznych, użytkowanych głównie rolniczo i o niskiej gęstości zaludnienia. Na tym obszarze wyróżnia się jedynie wieś Jaśliska, dawne miasteczko, siedziba reaktywowanej w 2010 r. gminy. Natomiast wysoki udział usług w Dukli, Rymanowie i Iwoniczu-Zdroju pozwala sądzić, że miasta te są lokalnymi ośrodkami usługowymi. Do obszarów o relatywnie niższym udziale powierzchni zajętej pod usługi należy gmina Stary Sącz, co jest uwarunkowane położeniem w strefie podmiejskiej Nowego Sącza.

5.5. Zmiany zagospodarowania wybranych gmin miejsko-wiejskich w Beskidach w latach 2000–2008

Przemiany przestrzeni małych miast beskidzkich i ich otoczenia uwarunkowane są przede wszystkim współczesnymi procesami społeczno-ekonomicznymi. Wzrost zamożności społeczeństwa i napływ kapitału do budżetów gmin warunkują realizację nowych inwestycji, a przez to zwiększenie atrakcyjności zarówno turystycznej, jak i mieszkaniowej. W omawianych gminach miejsko-wiejskich przeprowadzono analizę zmian użytkowania terenu w latach 2000–2008. Należy zauważyć, że przedstawione wartości wskaźników są jedynie odzwierciedleniem zapisów w ewidencji gruntów i budynków, zatem wartości ujemnych nie należy łączyć z całkowitym zanikiem funkcji/likwidacją obiektów, ale raczej ze zmianą zapisu lub kwalifikacji w ewidencji. Ponadto, zejście na tak szczegółowy poziom analizy danych zwiększa prawdopodobieństwo pojawienia się błędów. Niemniej jednak główny trend zmian został uwidoczniiony.

Kierunki przemian w zagospodarowaniu badanych gmin pokazuje rys. 5.5, na którym przedstawiono zmiany udziału użytków technicznych w całkowitej powierzchni miejscowości.

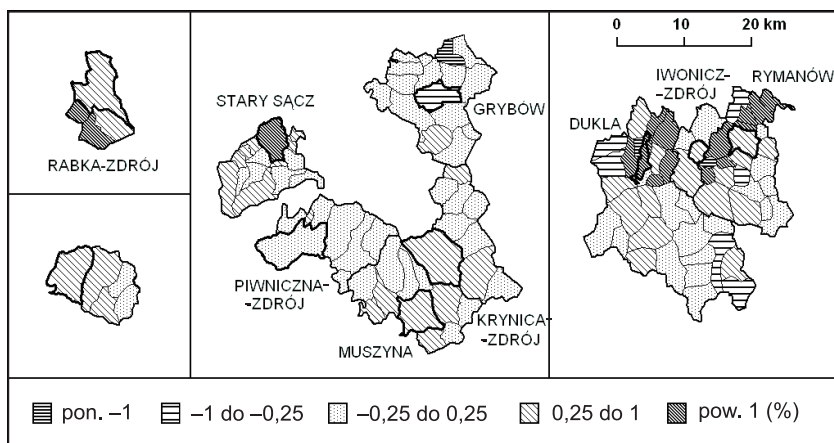

Rys. 5.5. Zmiany udziału użytków technicznych w powierzchni ogólnej badanych miejscowości w latach 2000–2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ewidencji Gruntów i Budynków

W większości miast zaobserwowano wzrost tego wskaźnika. Natomiast na obszarach wiejskich wyróżniały się miejscowości położone w sąsiedztwie miast, w strefie oddziaływania dużego miasta (Nowy Sącz, Krosno) oraz te, na których terenie w latach 2000–2008 zrealizowano duże inwestycje. W pierwszej grupie należy wymienić: Iwonicz, Szlachtową, Wróbliek Szlachecki, Sieniawę i Tylicz. Rozwój tych miejscowości związany jest z sąsiedztwem uzdrowisk. Do przeobrażeń niektórych miejscowości znacznie przyczyniły się bliskość Krosna i Nowego Sącza oraz położenie przy ważnych ciągach komunikacyjnych (gmina Stary Sącz, Rabka oraz północna część gminy Rymanów i Dukla). Duże inwestycje przeprowadzono w Chabówce (poszerzenie „Zakopianki”), Żegiestowie (początek odnowy uzdrowiska), Rymanowie-Zdroju (modernizacja infrastruktury uzdrowiskowej), Jaśliskach (inwestycje w infrastrukturę społeczną i techniczną związane z reakty-

wacją gminy) i Barwinku (rozbudowa przejścia granicznego). Ciekawym przykładem są Stróże, gdzie znacznych inwestycji dokonano dzięki wsparciu Fundacji Pomocy Osobom Niepełnosprawnym (obiekty sportowo-rekreacyjne, w tym kryty basen; drogi, chodniki, parkingi). Zmniejszenie się powierzchni ewidencyjnej użytków technicznych zanotowano głównie we wsiach łemkowskich południowej części Beskidu Niskiego. Należy to łączyć raczej ze zmianą przeznaczenia gruntów (czemu sprzyja opłacalność gospodarki rolnej po wejściu Polski do Unii Europejskiej) niż z fizyczną likwidacją elementów zagospodarowania.

Rys. 5.6. Zmiany udziału terenów mieszkaniowych w powierzchni ogólnej badanych miejscowości w latach 2000–2008

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Ewidencji Gruntów i Budynków

Najciekawszym zagadnieniem wydaje się rozwój terenów mieszkaniowych (rys. 5.6). Okazuje się, że rozwój mieszkalnictwa następuje praktycznie wyłącznie w sąsiedztwie uzdrowisk położonych w dolinie Popradu oraz w strefie oddziaływań dużych miast. Za taką należy uznać

przede wszystkim gminę Stary Sącz i północne części badanych gmin powiatu krośnieńskiego. Jedynym wyjątkiem są miejscowości położone wzdłuż drogi krajowej nr 9, prowadzącej do przejścia granicznego w Barwinku.

5.6. Podsumowanie

Analizie poddano zróżnicowaną pod względem wielkości, funkcji i położenia względem ośrodków powiatowych grupę małych miast. Najczęściej były to miejscowości bardzo niewielkie, nieprzekraczające kilku tysięcy mieszkańców. Jak stwierdza W. Drobek (2005), w najmniejszych miastach praktycznie najczęściej nie obserwuje się żadnych funkcji poza obsługą wiejskiego zaplecza właściwą ośrodkom gminnym. Jednakże możliwości wielofunkcyjnego rozwoju miast w Beskidach sprawiają, że w ich przypadku reguła ta nie jest potwierdzona.

Na kształtowanie się przestrzeni usługowej w analizowanym obszarze szczególny wpływ ma gospodarka turystyczno-uzdrowiskowa. Dynamiczny rozwój aż sześciu spośród omawianych miast związany był ze wzrostem ruchu turystycznego i rozbudową infrastruktury sportowo-rekreacyjnej. W szczególności dotyczy to miast położonych w Popradzkim Parku Krajobrazowym, gdzie funkcja turystyczna i uzdrowiskowa zdominowała cały region, a nie tylko same ośrodki miejskie. W mniejszym stopniu sieć usług rozwinęła się w przestrzeni podmiejskiej miast Beskidu Niskiego, gdzie wysoki udział terenów usługowych zaznacza się tylko w miastach. Gminy w powiecie krośnieńskim odznaczają się natomiast najwyższą dynamiką przyrostu powierzchni mieszkaniowej, podobnie jak gmina Stary Sącz. W miejscowościach sąsiadujących z Nowym Sączem i Krosnem może to świadczyć o procesach suburbanizacji. Słabszy rozwój usług na tym obszarze należy tłumaczyć bliskością dużych miast, które w znacznym stopniu przejęły tę funkcję.

Tereny przemysłowe są zlokalizowane prawie wyłącznie w miastach. Najwyższym ich odsetkiem odznaczają się ośrodki położone w północnej części Beskidów. W obszarach turystycznych można zauważyć wychodzenie funkcji przemysłowej poza granice miast, co związane jest z deficytem przestrzeni oraz koniecznością zachowania cennych walorów przyrodniczych. Wiele miejscowości wiejskich, położonych w sąsiedztwie miast, cechuje się porównywalnie wysokim z miejskim udziałem terenów zabudowanych w ogóle powierzchni nieleśnej. Widać to szczególnie we wsiach położonych pod Krynica-Zdrojem, Rymanowem i Szczawnicą. Na tych obszarach zaobserwowano również przyrost zarówno terenów mieszkaniowych, jak i użytków technicznych ogółem. Zjawisko to natomiast nie wystąpiło na przygranicznych obszarach gmin Beskidu Niskiego.

Małe miasta beskidzkie posiadają wiele zróżnicowanych czynników rozwojowych. Największym potencjałem odznaczają się miejscowości w ukształtowanych regionach turystycznych. Na terenach sąsiadujących z uzdrowiskami prawdopodobnie dojdzie do dalszego rozwoju usług zorientowanych na turystów. Z pewnością nastąpi tam rozwój budownictwa mieszkaniowego, uwarunkowany atrakcyjnością krajobrazową i popularnością pobliskich uzdrowisk. Szansą dla miast z dominującą funkcją inną niż turystyczna (Dukla, Grybów, Rymanów) jest dynamizacja funkcji obsługi swojego zaplecza (Kwiatkiewicz 2004) oraz rozwój wytwórczości w oparciu o istniejące tereny przemysłowe.

Bibliografia

- Balon J., German K., Kozak J., Małara H., Widacki W., Ziąja W. (1995), *Regiony fizycznogeograficzne*, [w:] Warszńska J. (red.), *Karpaty Polskie. Przyroda, człowiek i jego działalność*, UJ, Kraków.
- Drobnik W. (2005), *Najmniejsze miasta w Polsce (1989–2003)*, [w:] Heffner K., *Małe miasta a rozwój lokalny i regionalny*, Wyd. AE, Katowice, s. 53–58.

- Faracik R., Kurek W., Mika M., Pawlusiński R. (2009), *Turystyka w Karpatach Polskich w świetle współczesnych kierunków rozwoju*, [w:] Domański B., Kurek W., *Gospodarka i przestrzeń. Prace dedykowane Profesor Danucie Ptaszyckiej-Jackowskiej*, IGiGP UJ, Kraków, s. 77–96.
- Górka Z. (1995), *Osadnictwo*, [w:] Warszńska J. (red.), *Karpaty Polskie. Przyroda, człowiek i jego działalność*, UJ, Kraków.
- Górz B., Rajman J. (1996), *Ekonomiczno-społeczne uwarunkowania przekształceń obszarów wiejskich w południowej Polsce*, [w:] *Wielofunkcyjna gospodarka na obszarach wiejskich (ze szczególnym uwzględnieniem Pomorza Środkowego)*, KGRiGŻ PTG, Słupsk, s. 55–62.
- Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicji* (1912), Liga Pomocy Przemysłowej, Lwów.
- Kruczała J. (1986), *Problemy perspektywicznego planu przestrzennego zagospodarowania doliny Popradu*, „Problemy Zagospodarowania Ziemi Górskich”, z. 27, s. 29–44.
- Kruczek Z., Weseli A. (1987), *Uzdrowiska karpackie*, KAW, Kraków.
- Kwiątek-Sołtys A. (2004), *Małe miasta województwa małopolskiego w okresie transformacji systemowej*, Prace Monograficzne, nr 394, Wyd. Nauk. Akademii Pedagogicznej, Kraków.
- Kwiątek J. (1998), *Leksykon miast polskich*, Muza, Warszawa.
- Ptaszycka-Jackowska D., Matlak H., Faracik R. (1999), *Uzdrowiska w południowo-wschodnich Karpatach Polskich. Szanse i zagrożenia rozwoju*, „Człowiek i Środowisko”, t. 23(2–3), s. 279–296.
- Rozporządzenie Ministra Rozwoju Regionalnego i Budownictwa z dnia 29 marca 2001 w sprawie ewidencji gruntów i budynków*, Dz. U. nr 38, poz. 454.
- Soja M. (2010), *Population Redistribution in the Polish Carpathians during the 19th and 20th Centuries*, „Bulletin of Geography” (w druku).
- Województwo nowosądeckie* (1996), Mapa administracyjno-topograficzna, Wydawnictwo Geodezyjno-Kartograficzne, Katowice.
- Województwo krośnieńskie* (1996), Mapa administracyjno-topograficzna, Wydawnictwo Geodezyjno-Kartograficzne, Katowice.
- Zdrojewski Z. (1993), *Wybrane problemy aktywizacji społeczno-gospodarczej małych miast w Polsce*, [w:] Maik W. (red.), *Problematyka lokalnych systemów osadniczych*, Wyd. UMK, Toruń, s. 41–48.